

Kvægpesten i Thy 1748-1749.

Af Kristen Klastrup.

1. Orienterende Indledning.

FOR Fortidens Kvægbrugere var Kvægsoter afgørende for Tilværelsen. Nærværende fremkommer som et lille Stykke af et samlet Forsøg paa at skildre Kvægpestens Historie og landøkonomiske Betydning i Danmark.

Skildringen er vanskelig. De Begivenheder, der skal omtales, er en fortsat Række af Naturfænomener, stedse gentagende sig indtil Trivialitet, stedse førende til det samme Resultat: *Døden*.

Kvægdøden ganske vist. Men dog Død og atter Død. Udover Landene for Milliarder, i Danmark for Millioner; men i Thy knapt nok for Tusinder.

Kun Tal og Tal igen staar til Raadighed for den, der vil skildre Dødens Høst blandt Kvæghjordene, en væsentlig Del af Landets fordums Velstand.

Kun Talkolonner marcherer frem for hans Øje, der over gulnede af Fugt og Ælde duftende Dokumenter søger Billederne af Forfædrenes Liv og Levned. Men for det spejdende Blik ordner Tallene sig da ogsaa til en Række mere eller mindre klare Billeder, genoptegnede til Næring for Trangen til at skue tilbage, Trangen til at faa at vide, hvor vi er i Dag, hvorledes vi naaede det, og hvor store Hindringer, der mødte os paa Vejen.

Af det, der saaledes skimtes, Enkelthed paa Enkelthed, maa Forstand og Fantasi skabe Forstaaelsen af Fortidens Menneskeliv som Fodstykke for Nutidens. Den nøgterne, forstandige og redelige historiske Forskning - den lokalhistoriske ikke mindst - skaber da et vældigt Monument over Forfædrenes Virke. Betragtningen af dette Monument fremmer Samfundsfølelsen og Fædrelandskærligheden. Dag for Dag bygges der videre paa Monumentet. Vi er alle med dertil.

Som en Enkelthed i Helhedsbilledet af det danske Folks Historie i det 18. Aarhundrede er da Ridset over Kvægpestens Hærgen af Landet at forstaa. Men uden Kendskab til andre Enkeltheder i Helhedens Kæmpemaleri, uden Fantasi og Higen efter positiv Kundskab kan ingen se paa den lille Tegning af Pestens Dødsgang gennem en Del af Thylands Kvægstalde uden at trættes af Ensformigheden.

Der tales om Kvæg og om Kvægs Død. Men det er ikke et Blad af Kvægets Historie, der skal skrives. Langt mere er det nogle Linier af Menneskers, nogle Linier om deres Kamp mod Armod, om deres Held og Uheld i Forhold til Naturkræfter, som de ikke forstod og ikke kunde tvinge.

Talkolonnernes Tavshed forvandles da i Fantasiens og en dybere Forstaaelses Lys saaledes, at de tavse Tal bliver til Vidner, der taler om et Fortidsskuespil, et virkeligt foregaaet Kæmpedrama, i hvilket

Menneskers Skæbne formes og andre med Angst og Bæven afventer, hvad der er dem beskaaret.

Dramaet er ret beset ikke uden Spænding. Det stiger og falder, Handlingen er kraftig. Det spændende ligger netop i Spørgsmaalet om dens Styrke i de enkelte Episoder og i de enkelte Lokaliteter.

Saa meget om, hvorfor en Kvægsygdom behandles historisk, og for saa vidt ogsaa om, hvorfor den behandles paa dette Sted. Det er kun en lille Scene af det store Drama, her skal opføres. Hvad der hertil er sagt, er da at opfatte som Prologen.

2. Hvorledes kom Kvægpesten til Thy?

I det 18. Aarhundredes første Halvdel havde en smitsom Kvægsygdom, som kaldes Kvægpest og viser sig ved udbredte Betændelsesprocesser i Slimhinderne som oftest med hastigt og dødeligt Forløb, hærget Europa. Den forekommer endnu i det fjerne Udland og optraadte i Tilslutning til Verdenskrigens Forstyrrelser for faa Aar siden i Polen og Belgien.

I 1745 kom den fra Holsten ind over det danske Kongeriges Grænse. Fra Sønderjylland bredte den sig snart til Øerne, der efterhaanden næsten blev tomme for Kvæg, og længe varede det ikke heller, inden den langs Østjyllands mere tætbebyggede Egne trængte sig helt op i Vendsyssel. Her begyndte den i Slutningen af 1746 og naaede til Landets nordligste Egne. Et sammenhængende Bælte langs Jyllands Østkyst var da mere eller mindre raseret for Kvæg. Fra dette Omraade sendte Kvægdøden en Udløber ud fra Randerseggen over Viborgeggen og Fjends Herred til Salling. Herfra bredte den sig, trods Forbud mod Kvægudførsel fra Salling til Mors¹), over Sallingsund og udbrød paa Dueholm Kloster i November Maaned 1747. Paa Klosteret døde i en Ruf 80 "capitale Stald-Stude", Borgerne i Nykøbing fik travlt med at slæbe døde Hoveder ud af de Kvægstalde, som enhver Bedsteborger da var i Besiddelse af, og inden man var kommet ret langt hen i det nye Aar, havde Kvægdøden bredt sig ud over Øen. I de første Sommermaaned af 1749 til omkring Juli optraadte den paa Vestsiden af Mors i Galtrup og Bjergby Sogne, og fra disse Steder maa den paa en eller anden Maade være kommen over til Thy, hvor den udbrød paa Hovedgaarden Øland i Harring Sogn. Den 12. August 1748 døde det første af Gaardens Kreaturer af Kvægpest.

At det var Kvægpest, der var Tale om, skal her ikke paavises paa anden Maade, end ved den korte

¹ Kgl. Rescript 30. Sept. 1746.

Redegørelse for Sygdommens Fremtrængen fra Udlandet. Men det er iøvrigt sikkert nok.

3. *Forgæves Forsøg paa at standse Kvægdøden.*

Da Pesten var begyndt paa Mors blandt Studene paa Dueholm i Begyndelsen af November 1747 udfærdigede Amtmand over Dueholm, Ørum og Vestervig Klosters Amter Verner Rosenkrantz en Anordning, der støttede sig til de af Regeringen udsendte Rescripter og Forordninger.

Han paabød derved, at enhver Mand skulde tage sine Kreaturer i Hus, hvilket var meget fornuftigt, men skulde synes overflødig paa den Tid af Aaret. (Kvæget gik dog længe ude i gamle Dage). Der blev endvidere nedlagt Forbud mod at overføre Kvæg fra Mors til Thy og paabudt, at Hud og Talg skulde tages af det døde Kvæg, og dette derefter nedgraves. Der blev iværksat en Slags Iagttagelseszone, der strakte sig en Mil ud fra det befængte Sted. Indenfor denne Omkreds maatte der ikke købes Levekreaturer. Dernæst skulde der følge Passersedler, attesterede af Sognefogden samt to af de skikkeligste og troværdigste Mænd i Byen, med Kvæg, som købtes til egen Fornødenhed. Præsten og Herredsfogden skulde til yderligere Sikkerhed paategne disse Sedler. Hvis Folk handlede herimod, skulde Kvæget konfiskeres og Manden straffes, eventuelt med Skubkarren.

Hvis Færgemændene overførte Kvæg fra Mors til Thy uden Amtmandens særlige Tilladelse, skulde de være underkastet al vedbørlig Straf, Tiltale og Ansvar. Ej heller Huder af Kvæg maatte der handles med uden Sundhedsattester, der maatte ikke sælges Kalve under et Aar gamle, og Kvægmarkeder eller samlet Opkøb maatte ikke finde Sted.

Hvis Bønderne eller deres Folk ikke vilde udslæbe, flaa og nedgrave det døde Kvæg, skulde de i Viborg Tugthus.

Naar Huden var aftaget, skulde den bestrøes med Kalk eller Aske og tørres i Luften.

Det Kvæg, der døde, skulde anmeldes for Herredsfogden, som derefter gav en samlet Indberetning til Amtmanden som igen indberettede til Rentekammeret. Det er altsaa disse Indberetninger, der endnu findes og giver os de her anførte Oplysninger.

Videre paabyder Amtmanden den nærmere Fremgangsmaade ved Rettergangen mod dem, der overtraadte de anførte Bestemmelser²), og lagde det lokale Ansvar for disses Efterlevelse over paa Sognefogderne.

Egentlig maa man sige, at disse Bestemmelser ikke var ilde. De viser, at man var ganske klar over

Sygdommens Smitsomhed. Dog var det vanskeligt med hele den Tids Retsvæsen og Vane at faa Bestemmelserne overholdt. Bønderne selv havde paa den Tid indgroet Mistillid til Retsplejens Retfærdighed. Det var under Enevælden en af Bondens Trosartikler, at for den simple Mand var ingen Ret at faa. Den hele Retstilstand forringedes ligesom alt andet betydeligt under Enevælden.³) Denne Mistillid førte til, at man ikke respekterede Love og Anordninger, mere end man var nødt til, og det var ikke saa meget, da Retsbetjentenes Antal og Beskaffenhed var af en saadan Art, at Autoritetens Paabud uden stor Fare kunde negligeres. Der er da ogsaa en lang Række Eksempler paa, at Kvægpestanordningerne i den omtalte Tid ikke overholdtes; Handel og Kvægmarkeder florerede. Dog er der ogsaa mange Eksempler paa, at slige Overtrædelser blev paatalte ved Retsforfølgninger og ogsaa undertiden straffede.

Rent i Almindelighed kan man dog sige, at Forordninger, Anordninger og Rescripterne om Kvægsygen, - der kom efterhaanden mange af dem, - blot var at anse for Ønsker, der aldrig gik i fuld Opfyldelse og nærmest kun var og blev "Papir".

Det er dog tænkelig, ja endog meget sandsynligt, at Amtmand Rosenkrantz i nogen Grad har hæmmet Kvægsygens Udbredelse ved sine Anordninger, endskønt disse har mange og let paaviselige Mangler, og endskønt de næppe blev overholdt saa "stricte", som de var paabudt.

4. *Kvægdøden huserer i Thy.*

Da Kvægpesten den 12. August 1748 var begyndt paa Øland i Haring, kom det til Rentekammerets Kundskab gennem følgende høflige Brev fra Amtmand Rosenkrantz:

Deres Excellence Høy og Velbaarne, Høyædle, Velædle og Velbyrdige Herrer!

Jeg maae herved væemodigst i største Ydmyghed tilmelde Deris Excellence og samtl. mine høyst og høytærede Herrer, at dend bedrøvelige Qvæg-Sygdom nu haver yttret sig i Tye-Land, paa en Gaard kaldet Øeland, hvor der allereede siden dets Begyndelse skal være død 27 Støcker Creature, men siden Eyeren Velærværdige Hr. Provst Thestrup hidtil haver haabet, det skulde være een anden Sygdom, er mig derom icke heller nogen fuldkommen *Specification* tilsendt, som dog en af Dagene sker, da samme efter Skyldighed deris Excellence og høytærede Herrer med nærmeste Post i største Ydmyghed skal vorde Communiceret, ellers er der endnu ingen Stæder nogen Sygdom

² Amtmand Rosenkrantz' Anordning har jeg gengivet ordret i „Hist. Aarb. f. Mors” Side 7 - 9. Aarg. 1931.

³ C. Christensen: "Danske Landboforhold under Enevælden" S. 159.

begyndt paa Landet i bemelte Tye. - Jeg forbliver med største Estime

Dens Excellence
og samtlige
Mine høyt og høytærede Herrers
underdanigste, ydmygste og ydmyge Tiener

W. Rosenkrantz.
Krabesholm d. 31. Augusti 1748²⁸.

Det blev dog ikke før den 23. September, han fik disse Specificationer indsendt ”over hvis (= hvad) Hornkvæg, der er bortdøet af dend grasserende Qvæg Sygdomme i de af mig allernaadigst anfortroede Amter i Thy Land siden 12. Augusti dette Aar til Dato.”

Da oplyste han, at der for Provsten Magister Frederich Thestrup, som ejede den ”kompletterede Gaard Øeland” fra Sygdommens Begyndelse den 12. Aug. til 16. Sept. var kreperet en saa stor Hjord som 52 Stk. Kvæg og dernæst fra 16. Sept. til 23. Sept. 11. Tillige var Sygdommen saa smaat begyndt i Stagstrup Sogn og By hos Fæstebonden Anders Madsen under Ulstrup Gods, Cancelliraad Poulstrup, samt hos Jens Pedersen, Fæster til Selvejeren Poul Nørretoft.

I de følgende 3 Uger overkom Amtmand Rosenkrantz at faa sendt en ugentlig Indberetning til Rentekammeret. Den 30. September var der en ny Liste paa 42 kreperede Høveder. Af dem havde Hovedgaarden Øland leveret 23, Rosholm Præstegaard - Nabo til Hovedgaarden og Provstens Embedsbolig - 1, fem Fæstebønder i *Stagstrup* By 9, hvoraf dog Anders Madsen havde leveret de 2. I *Snedsted* By var dernæst kommen Pest i 3 Fæstebønders Besætninger - 8 Høveder var døde -, og endelig var Sygdommen begyndt i en enkelt Mands Besætning i *Harring* By.

Det var altsaa Udbrudsstedets nærmeste Omegn, som var bleven smittet, og som saa ofte før var det - skønner vi - gaaet til paa den Maade, at Hovbønderne havde været paa Hovedgaarden og hentet Smitten med hjem til deres Kvæg.

Blandt de Ulykker, Hoveriet forvoldte, kan man ogsaa henregne, at det i høj Grad bidrog til at udbrede Kvægpesten og saaledes til at ødelægge Fæstebøndernes Kvægbesætninger. At Herremanden derefter, naar Bondens Kvæg var væk, og Landgilde, Hartkornsskatter og andre Afgifter ikke blev betalt, jog den ulykkelige fra Gaarden og med forskellige til Formaalet tjenlige Midler fik en anden til Stedet og til at drive det op igen, er naturligvis kun rimeligt og et af de sædvanlige Udslag af den i mange Henseender noget ejendommelige menneskelige Retfærdighed. Men lad os dog ikke laste Herremændene i Thy for det. Vi ved ikke, om de var værre end andre, specielt ikke, om Provsten som Godsejer var af den slemme Slags. Af hans Bønder var det da ogsaa hidtil kun fire, der havde mistet Kvæg. Resten var faldet paa andet Gods.

I Begyndelsen af Oktober standsede Kvægdøden paa Øland og paa Rosholm, men i Harring døde Kvæget nu ogsaa paa Harringgaard. I Stagstrup var der ikke kommet ny Tilfælde, men 21 Høveder var i denne Uge kreperet for de først angrebne. Dernæst var Pesten kommen over 3 Mænds Kvæg i Elsted og en enkelt Mands i Aarup i Snedsted Sogn. Flere af disse ny Tilfælde forekom paa Ølands Gods, og alle laa de jo endnu i Nærheden af Udbrudsstedet; men ret længe varede det ikke, inden Pesten brød ud paa Gaarden Grønkjær i Bedsted Sogn, en Gaard paa godt 3 Td. Hartkorn og 21 Td. Vangejord, som dog havde været saa velforsynet med Kvæg, at der paa en Ugestid var kreperet 9 Stk. I hele Thy var det i denne Uge gaaet 68 paa samme Maade.

Den 14. Oktober var der kommen 2 ny Tilfælde i Stagstrup By, og endelig var Kvægpesten begyndt i Bersted hos en enkelt Mand. Ugens Tab var 32 Høveder.

Derefter ventede Baron Rosenkrantz - eller hans Amtsskriver - i 14 Dage med at berette om Kvægpesten, og den 28. Oktober har han saa den Pligt at melde, at Thyboerne yderligere er kommen af med 77 Høveder, og at Pesten havde bredt sig til Hørdum Sogn med et enkelt Tilfælde, samt at der var kommen 6 ny Tilfælde i Stagstrup By, et nyt i Elsted (hos Sognepræsten i Snedsted), to nye i Aarup og en hel Del Kvæg mistet hos de tidligere angrebne.

Naar der kom Kvægpest til en Egn, viste det sig, - naar man betragter Oplysninger om dens Forekomst rundt omkring i Landet, - at den var særlig slem omkring November Maaned. Saadan var det ogsaa i Thy. Fra d. 28. Oktober til d. 11. November mistedes 93 Kreaturer fordelt paa 22 Besætninger, der alle laa grupperede omkring Udbrudsstedet paa Ølandgaard. Dog havde to nye Landsbyer indenfor det tidligere angrebne Stagstrup Sogn, nemlig *Gjerup* og *Sundby* nu hver et alvorligt Tilfælde af Pesten, *Stagstrup* Sogneby havde 2 nye, *Snedsted* Sogneby ligeledes 2, *Elsted* By 1, *Bersted* By 1 og *Aarup* By 2. Derudover var der kommen Kvægpest paa et Sted i *Hørsted*, et Sted i *Skyum* By og endelig paa *Dybdal* i Skyum Sogn.

Pesten bredte sig altsaa ikke tilnærmelsesvis saa hastigt og saa hæftigt som paa mange andre Steder i Landet; men paa flere af de angrebne Steder døde Kvæget dog rigtig flinkt. En Mand i Stagstrup havde saaledes paa disse 14 Dage (²⁸/₁₀-¹¹/₁₁ 1748) mistet 11 Høveder, en anden i samme By 7 og en tredie 6. I Gjerup var der kreperet 9 for en Fæstebonde og i flere andre Byer havde enkelte maattet lide lignende store Tab, medens dog ogsaa en hel Del andre var sluppet med hver 1 Kreatur.

Den 11. November var netop den Dag, man plejede at tage Kvæget i Hus, og den Svækkelse, som det sene Efteraars ublide Vejrlig og daarlige Græsning havde paaført Kvæget, maa antages at være en af Aarsagerne til, at denne Aarstid var saa vanskelig for

et sølle Hoved at slippe levende igennem paa de Steder, hvor Kvægpesten lurede.

Skønt den Tids Kvægstalde langt fra var sunde Opholdssteder for Kvæget, og skønt de sammenbyggede Byer medførte en Fare for Smittespredning, bragte Resten af November Maaned ikke saa stor Dødelighed over det thylandske Kvæg som Tiden lige før Indbindingen. Fra 11. til 25. November døde kun 59 Høveder i Thy, endda Pesten inden 18. November yderligere var begyndt i *Koldby*, *Hørdum* Sogn, hos een Mand og i *Gjersbøl*, *Snedsted* Sogn, hos en anden. Endvidere var der kommet et nyt Tilfælde paa *Gjerupgaard* i samme Sogn, to i *Aarup* samt et i *Snedsted* By og et i *Sundby*. Inden Maanedens Udgang var tillige en anden Besætning i *Sundby* blevet befængt, men en videre Udbredelse af Sygdommen ellers ikke sket, og heller ikke i den første Del af December Maaned kom Kvægpesten videre omkring, endskønt der naturligvis omkom en Del Høveder rundt omkring paa de angrebne Gaarde. De laa efter det alt oplyste næsten alle i *Stagstrup* og *Snedsted* Sogne.

I Ugen. mellem 9. og 16. December var der kommet et nyt Tilfælde i *Bersted*, et nyt i *Stagstrup* Sogn i *Gjerup* By samt 4 nye i *Sundby*, hvor der nu var 7 Besætninger angrebne af Kvægsyge.

Uden for dette Omraade var i *Bedsted* Sogn Sygdommen fra *Grøntoft* kommen til *Sønder Spangbjerg*, hvor der allerede var omkommet 8 Høveder. Herfra bredte Pesten sig nogle Dage senere til *Præstegaarden* i *Hassing* Sogn.

Inden Jul 1748 var den ogsaa fra *Snedsted* Sogn (vel sagtens fra *Aarup* By) kommen til *Nørhaa* Sogn, hvor den brød ud paa *Næsgaard*, en ret stor Gaard, der paa kort Tid havde mistet 23 Kreaturer. Det var i Thy det første Tilfælde af Kvægpest uden for *Hassing* Herreds Grænser.

I Sammenhæng med det tidligere befængte Omraade var der ogsaa inden Jul kommen et nyt Tilfælde i *Skyum* Sogn, men det blev det sidste i Sognet, og tillige var der kommen et Udbrud paa *Aarup* Mølle.

Medens der i December Maaned, indtil Jul 1748, var anmeldt ialt 90 Høveder som Kvægpestens Høst i Thy, mødte Juleugen med det største Tal, der forekom heroppe. Det skyldtes, at der var kommet Kvægpest paa Hovedgaarden *Tandrup* i *Bedsted* Sogn. Til Nytaarsaften 1748 var der kreperet 64 Høveder paa Gaarden og, saa vidt ses, var det sket paa 14 Dage. Allerede i nogen Tid havde en Del af Fæsterne til denne Gaard haft Sygdommen derhjemme i de Landsbyer og Sogne, vi foran har nævnt, og medens *Ølandgaard* bragte Smitten ud til Fæstebønderne, bragte disse nu omvendt Smitten med sig til Hovedgaardene. Paa denne Maade er antagelig *Tandrup* bleven smittet. I *Sønder Spangberg* var Sygdommen forøvrigt fortsat hele Maaneden ud, saa *Tandrup* havde den jo lige i Nabolaget. At der er Tale

om en Smittespredning via Hovedgaarden, har vi netop fra disse Dage et andet slaaende Eksempel paa. *Tandrup* havde nogle Fæstebønder i *Hvidbjerg* Sogn paa *Thyholm* i *Sem* (skrevet *Semb*) By. Samme Dag, Herremanden paa *Tandrup*, Lieutenant *Klingenberg*, indmeldte om Hovedgaardens Tab den 31. Dec. 1748 - kom der ogsaa Melding om, at der hos en af hans Bønder i *Sem* var kreperet 4 Høveder af Pesten. Fra *Bedsted* Sogn til *Oddesund* var der ellers paa denne Tid aldeles ingen Kvægpest, og det kan ikke være anderledes, end at Forbindelsen med det syge Kvæg paa *Tandrup* har ført Sygdommen over paa *Thyholm*, hvor den i de kommende Par Uger bredte sig til en anden Fæstebøndes Besætning i *Sem* By, - en af *Hindsels* Fæstere - men ellers ikke senere fik større Udbredelse.

Nogle Dage før Nytaar var ogsaa Kvæget hos en Mand i *Skjoldborg* Sogn og By blevet sygt, 8 Høveder var kreperede for ham, og 3 ny Besætninger i *Sundby* var ligeledes kommen med i Ulykken ved samme Tid. Paa den Tid var da *Sundby* den By, der havde lidt mest ved Kvægpesten, og da Aaret gik ud, og der blev skrevet 1749, var der i hele Thy nedgravet og flaaet ialt 621 Høveder.

Den første Uge i 1749 bragte 3 ny Tilfælde af Kvægpest i *Gjersbøl* og 1 nyt i *Harring*; men der vedblev selvfølgelig at krepere Kvæg paa de sidst angrebne Steder. Fra 7. til 14. Jan. kom der atter fire nye Tilfælde, nemlig 1 i *Hassing*, 1 i *Gjersbøl*, 1 i *Harring* og endelig 1 i *Vester Hørdum*. I den første Halvdel af Januar var der anmeldt ialt 74 Høveders Endeligt, og i den sidste Halvdel af samme Maaned 49. Disse sidste var faldne indenfor det før angrebne Omraade i *Snedsted* Sogn samt paa en ny tilkommen Besætning i *V. Hørdum*. Tillige havde *Præstegaarden* i *Hassing*, som havde haft Pest i Besætningen siden før Jul, leveret en Del af Ofrene.

Det samme var Tilfældet med *Vejlegaard* i *Vestervig* Sogn, *Refs* Herred (skrevet *Wellegaard*, 1682 *Villegaard*). Her var der kreperet 16 Høveder, og flere kom der ikke. Tillige var der nu begyndt at komme Kvægpest i *Hvidbjerg* v. *Aa* Sogn, *Madsted* By, hvor der fra 5. til 25. Januar var kreperet 17 Høveder hos en Fæster til *Tandrup*.

Det var sikkert et Held for Thy, at denne Landsdel først, da Kvægpesten var paa Retur i det øvrige *Nørrejylland*, blev medinddraget i denne. Det var ligesom dens Smitteevne var svækket, og allerede paa dette Tidspunkt i Februar 1749 var det værste overstaaet for *Thylands* Vedkommende. I Februar Maaned døde i Thy kun 23 Kreaturer, endda der var opstaaet 3 ny Tilfælde i *Hassing* først i Februar og et til i samme By sidst i Maaneden samt yderligere et nyt Tilfælde i *Hvidbjerg* v. *Aa*, hvorved der for en enkelt Mand fra $^{23}/_1$ til $^{24}/_2$ var mistet 19 Høveder.

I *Marts* slap 3 Mænd i *Sundby* og en Mand i *Skjoldborg* med et Tab paa 12 Kreaturer. De to af Tilfældene i *Sundby* var endda gamle.

I April Maaned var Tabet 28 Hoveder. Det skyldtes mest en Oplussen af Kvægpesten i *Gjerup By*, hvor 19 Hoveder døde, og hvor 3 nye Tilfælde var udbrudt. Maanedens øvrige Tab skyldtes gamle Udbrud i *Sem og Sundby*.

Endelig anmeldtes i Maj Maaned 1749 ialt 29 døde Hoveder som de sidste, denne Kvægpest fik Skylden for i Thy. 15 af disse var faldne i *Gjerup By*, hvor der var et nyt Tilfælde at notere, medens Resten omkom paa tidligere befængte Gaarde, 13 kreperede dernæst i 3 Besætninger, af hvilke den ene var ny tilkommen og blev den sidste i hele Thyland. Den tilhørte Niels Boysen, som var Fæster til Todbøl, og den 26. Maj 1749 havde mistet 6 Hoveder.

Saa kom der ikke flere Anmeldelser om dødt Kvæg fra Thy gennem Amtmand Rosenkrantz, og man kan derfor gaa ud fra, at han heller ikke selv har faaet flere Bud derom fra sine undergivne Retsbetjente; men helt sikker paa, at der ej heller er falden flere Kreaturer som Offer for Pesten i Thy, kan man dog næppe være.

Dog kan der kun have været Tale om nogle ganske enkelte, som ikke forrykker Billedet.

Ialt var der i dette Kvægpestudbrud i Thy kreperet 842 Hoveder. Udbrudet havde altsaa varet fra 12. August 1748 til 26. Maj 1749 med det Resultat, at i Aaret 1748 var død 621 Hoveder i 76 Besætninger og i Aaret 1749 ialt 221 fordelt paa 43 Besætninger; men da der blandt disse 119 Besætninger var en Del, der baade havde mistet Kvæg i 1748 og i 1749, blev ialt i hele Kvægpestperioden kun 99 Besætninger anmeldte, og saa kan man næsten endda tvivle paa, om de af disse, der er anmeldt med et Tab paa 1 eller 2 Kreaturer i Gaardmandsbesætninger, altid har haft med Kvægpest at gøre. En Ko kunde jo ogsaa dø af andre Aarsager, som man ikke var i Stand til at erkende. Dog, heller ikke disse Smaafejl kan have nogen Betydning for Billedet og for Resten var Tabet af et Kreatur jo af samme økonomiske Virkning For den skadelidte, hvilken Sygdom det end var kreperet af. Saa vi ser bort fra disse Smaating.

Det gennemsnitlige Tab i hver af de anførte Besætninger var da 8,3 Kreaturer, hvilket antagelig var en almindelig Bondegaards Gennemsnitsbesætning.

Som andre Steder var ogsaa i Thy Kvægdøden saaledes en ond Gæst at faa til Huse. Heller ikke her skaanede den meget, hvor den kom hen, selv om den holdt sig fra at gæste saa mange Steder, som dens Skik ellers var.

Med Undtagelse af enkelte spredte Tilfælde i den tilgrænsende Del af *Hundborg Herred* og Fjernere, isolerede Enkeltudbrud i *Refs Herred*, var det kun *Hassing Herred*, den havde hærget, og endda kun en Del af dette, nemlig omkring Udbrudsstedet et Omraade, der i Syd højst naaede 8 km, i Nord 5 km, i Vest 4 og i Øst, hvor Vildsund dannede en naturlig Grænse, højst 6 km.

Indenfor dette Omraade var det kun *Stagstrup og Snedsted Sogne* samt i mindre Grad *Harring*, der blev rigtig alvorligt hærgede, og en Del af *Hassing Herreds Sogne* undgik ganske Kvægpesten. Det gjaldt *Sønderhaa, Villerslev, Visby, Grurup, Ørum og Lodbjerg*.

Af de thylandske Herreder blev *Hillerslev Herred* fuldstændig fri for Kvægpest. Af Glæde herover skrev Præsten i *Hillerslev* nogle Takkesalmer og Bønner, som han lod trykke⁴).

5. De skadelidtes Navne, Matr. Nr. og Hartkorn samt deres Tabsanmeldelser og Dato for disse.

Det i Parantes anførte er Godset eller jordegodsejerens Navn.

A. *Harring Sogn.*

Magister, Provst Fr. Thestrup, Øland Hovedgaard. 1748: $\frac{12}{8}$ til $\frac{23}{9}$ 63, $\frac{30}{9}$ 23, $\frac{7}{10}$ 1 = **87**.

Samme, Rosholm Præstegaard. 1748: $\frac{30}{9}$ 1, $\frac{7}{10}$ 8 = **9**.

Thomas Jensen Kjærgaard. Matr. 9. Htk. 4 Td. 5 Sk. 1 Fdk. 2 Album (Nørhaagaard). 1748: $\frac{30}{9}$ 1, $\frac{7}{10}$ 2, $\frac{14}{10}$ 2, $\frac{18}{11}$ 2, $\frac{25}{11}$ 5 = **12**.

Chresten Christensen, Harringgaard. Matr. 1. Htk. 9 Td. 1 Skp. 7 Fdk. 2 Alb. (Øland). 1748: $\frac{7}{10}$ 7.

Lars Nielsen Søgaard. Matr. 3. Htk. 4 Td. 6 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. (Øland). 1748: $\frac{14}{10}$ 2, $\frac{28}{10}$ 6, $\frac{23}{12}$ 1 = **9**.

Jens Boncks Enke. Matr. 7. Htk. 4 Td. 4 Skp. (Øland). 1749: $\frac{7}{1}$ 1.

Anne Laursdatter. Matr. 8. Htk. 3 Td. 3 Skp. 1 Alb. (?) 1749: $\frac{14}{1}$ 4.

B. *Stagstrup Sogn.*

a. *Stagstrup By.*

Anders Madsen. Matr. 15. Htk. 8 Td. 1 Skp. (Ulstrup). 1748: $\frac{23}{9}$ 2, $\frac{30}{9}$ 2, $\frac{7}{10}$ 3, $\frac{14}{10}$ 1, $\frac{28}{10}$ 2 = **10**.

Jens Pedersen. Matr. 25. Htk. 5 Td. 5 Skp. 1 Fdk. (Poul Nørretoft). 1748: $\frac{23}{9}$ 1, $\frac{11}{11}$ 3 = **4**.

Chr. Jensen Smed. Matr. 8. Htk. 8 Td. 4 Skp. 3 Fdk. (Øland). 1748: $\frac{30}{9}$ 1, $\frac{28}{10}$ 7, $\frac{11}{11}$ 1, $\frac{9}{12}$ 1 = **10**.

Niels Knudsen. Matr. 25. Htk. 5 Td. 3 Skp. (Øland). 1748: $\frac{30}{9}$ 1, $\frac{7}{10}$ 3, $\frac{14}{10}$ 4 = **8**.

Niels Andersen Lader. Matr. 13. Htk. 8 Td. 6 Skp. 3 Fdk. (Nørhaagaard). 1748: $\frac{30}{9}$ 3, $\frac{7}{10}$ 5, $\frac{14}{10}$ 1, $\frac{18}{11}$ 1, $\frac{16}{12}$ 11 = **11**.

Chr. Jacobsen. Matr. 12. Htk. 8 Td. (Sr. Ole Laders Arvinger). 1748: $\frac{30}{9}$ 2, $\frac{7}{10}$ 12, $\frac{14}{10}$ 1 = **15**.

⁴ Hans Christian Johansen Begtrup: Takke Psalmer og Bønner for Hilderslev Herred, sparet for Fæddod. Aalborg 1750 (Ehrencron-Müller I-327). Eksisterer ikke mere.

Niels Andersen. Matr. 10 og 16. Htk. 10 Td. 3 Skp. 2 Fdk. (Niels Søfrensen, Thisted). 1748: $^{14}/_{10}$ 1, $^{28}/_{10}$ 4, $^{25}/_{11}$ 5, $^9/_{12}$ 1 = **11**.

Jens Smed. Matr. 22. Htk. 5 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. (Øland). 1748: $^{14}/_{10}$ 1, $^9/_{12}$ 1 = **2**.

Michel Christensen. Matr. 11. Htk. 1 Td. 3 Skp. 1 Fdk. (Niels Søfrensen, Thisted). 1748: $^{28}/_{10}$ **2**.

Ole Andersen. Matr. 9. Htk. 3 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Nørhaagaard). 1748: $^{28}/_{10}$ **4**.

Jacob Christensen. Matr. 19. Htk. 9 Td. 1 Fdk. 1 Alb. (Øland). 1748: $^{28}/_{10}$ 1, $^{11}/_{11}$ 7 = **8**.

Christen Kirk. Matr. 14. Htk. 3 Td. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Øland). 1748: $^{28}/_{10}$ **2**.

Søren Jensen. Matr. 21. Htk. 5 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. (Øland). 1748: $^{28}/_{10}$ 1, $^{11}/_{11}$ 3 = **4**.

Chr. Henrichsen, Annexgaarden. Matr. 24. Htk. 10 Td. 3 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. 1748: $^{28}/_{10}$ 2, $^{11}/_{11}$ 11, $^9/_{12}$ 1 = **14**.

Gamle Chr. Kirk. Matr. 1. Htk. 2 Td. (Øland). 1748: $^{11}/_{11}$ **4**.

Chr. Christensen Flade. Matr. 20. Htk. 3 Td. 3 Skp. 1 Alb. (Øland). 1748: $^{11}/_{11}$ 6, $^{18}/_{11}$ 2 = **8**.

Jens Christensen. Matr. 1. Htk. 4 Td. 3 Fdk. (Øland). 1748: $^9/_{12}$ **2**.

b. Gjerup By.

Niels Jespersen. Matr. 8. Htk. 8 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. (Øland). 1748: $^{11}/_{11}$ **9**.

Povl Madsen. Matr. 1. Gjerupgaard. Htk. 9 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. (Sønder Vinkel i Harsyssel, senere opført Vadskjærgaard). 1748: $^{18}/_{11}$ 2, $^9/_{12}$ 1, $^{16}/_{12}$ 6, $^{23}/_{12}$ 1. 1749: $^{13}/_4$ 8 = **18**.

Christen Christensen. Matr. 3. Htk. 6 Td. 2 Skp. 1½ Alb. (Tandrup). 1748: $^{16}/_{12}$ 1, $^{31}/_{12}$ 3. 1749: $^{24}/_4$ 2 = **6**.

Christen Sodborg. Matr. ?. Htk. 6 Td. 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Øland). 1749: $^{24}/_4$ 2, $^{16}/_5$ 4 = **6**.

Laurs Mathiassen. Matr. ?. Htk. 8 Td. 4 Skp. 2 Fdk. (Øland). 1749: $^{24}/_4$ 2, $^{16}/_5$ 3 = **5**.

Eyler Nielsen. Matr. 6. Htk. 6 Td. 2 Skp. 1 Alb. (Tandrup). 1749: $^{24}/_4$ **5**.

Chr. Urbrand. Matr. 7. Htk. 6 Td. (Fadersbøl). 1749: $^{16}/_5$ 1, $^{26}/_5$ 3 = **4**.

Jens Laursen. Matr. 8. Htk. 6 Td. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. (Faderabøl). 1749: $^{26}/_5$ **4**.

c. Sundby By.

Laurs Andersen. Matr. 7. Htk. 6 Td. 7 Skp. 1 Fdk. (?). (Øland). 1748: $^{11}/_{11}$ 6, $^{16}/_{12}$ 2 = **8**.

Endevold Christensen. Matr. 10. Htk. 9 Td. (Todtbøl). 1748: $^{25}/_{11}$ 10, $^{16}/_{12}$ 2. 1749: $^{13}/_4$ 6 = **18**.

Anders Christensen. Matr. 6. Htk. 5 Td. 5 Skp. (Poul Nørretoft). 1748: $^{25}/_{11}$ 6, $^{16}/_{12}$ 1. 1749: $^{27}/_3$ 4 = **11**.

Peder Christensen. Matr. 3. Htk. 5 Td. 6 Skp. 0 Fdk. 2 Alb. (Ulstrup). 1748: $^{16}/_{12}$ **7**.

Christen Nielsen. Matr. 2. Htk. 8 Td. 1 Fdk. 1 Alb. (Ulstrup). 1748: $^{16}/_{12}$ **4**.

Lars Jensen. Matr. 11. Htk. 8 Td. 1 Fdk. (Todtbøl). 1748: $^{16}/_{12}$ **2**.

Chr. Christensen. Matr. 4. Htk. 7 Td. 2 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. (Poul Nørretoft). 1748: $^{31}/_{12}$ 2. 1749: $^7/_1$ 4, $^{27}/_3$ 2 = **8**.

Peder Jensen. Matr. 8. Htk. 8 Td. 1 Skp. 1 Fdk. (Øland). 1748: $^{31}/_{12}$ 1. 1749: $^7/_1$ 1, $^{27}/_3$ 4 = **6**.

Niels Christensen. Matr. 9. Htk. 7 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. (Irup). 1748: $^{31}/_{12}$ 2. 1749: $^7/_1$ 5 = **7**.

C. Snedsted Sogn.

a. Elsted By.

Niels Nielsen. Matr. 1 og 2. Htk. 9 Td. 4 Skp. (Fadersbøl). 1748: $^{30}/_9$ 6, $^7/_{10}$ 9, $^{14}/_{10}$ 4 = **19**.

Chr. Nielsen. Matr. 6. Htk. 7 Td. 5 Skp. 1 Fdk. (Øland). 1748: $^{30}/_9$ 1, $^{14}/_{10}$ 3, $^{28}/_{10}$ 2 = **6**.

Chr. Nielsen. Matr. 5. Htk. 3 Td. 1 Fdk. 3 Skp. 2 Alb. (Øland). 1748: $^{30}/_9$ 1, $^{14}/_{10}$ 2 = **3**.

Ole Salmonsens. Matr. 3. Htk. 6 Td. 6 Skp. 1 Alb. (Todtbøl). 1748: $^7/_{10}$ 1, $^{14}/_{10}$ 5, $^{28}/_{10}$ 6 = **12**.

Frands Sørensen. Matr. 4. Htk. 5 Td. 7 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. (Øland). 1748: $^7/_{10}$ 1, $^{28}/_{10}$ 2, $^{11}/_{11}$ 4. 1749: $^7/_1$ 1 = **8**.

Jens Thomsen. Matr. 8, Elstedgaard. Htk. 9 Td. 2 Fdk. 1 Alb. (Nørhaagaard). 1748: $^{14}/_{10}$ 4, $^{28}/_{10}$ 7 = **11**.

Sognepræsten (Willum Smith). Matr. 1. Htk. 8 Td. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. 1748: $^{28}/_{10}$ **1**.

Bjørn Schandorf. Matr. 7. Htk. 3 Td. 2 Skp. 2 Fdk. (Øland). 1748: $^{11}/_{11}$ **2**.

b. Aarup By:

Mads Jensen Væver. Matr. 1. Htk. 5 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Ulstrup). 1748: $^7/_{10}$ 7. 1749: $^{14}/_1$ 1 = **8**.

Chr. Povlsen. Matr. 12. Htk. 6 Td. 5 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. (Øland). 1748: $^{28}/_{10}$ 4, $^{11}/_{11}$ 5 = **9**.

Jesper Jensen. Matr. 2 og 7. Htk. 4 Td. 3 Skp. 1 Fdk. (Ulstrup.) 1748: $^{28}/_{10}$ 4, $^{11}/_{11}$ 2 = **6**.

Peder Svendsen. Matr. 8. Htk. 5 Td. 2 Skp. 2 Fdk. (Ulstrup). 1748: $^{11}/_{11}$ **3**.

Laurs Nielsens Enke. Matr. 6. Htk. 4 Td. 2 Skp. 2 Alb. (Nørhaagaard). 1748: $^{11}/_{11}$ 1, $^{18}/_{11}$ 1 = **2**.

Jesper Henrichsen. Matr. 9. Htk. 2 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb. (Ulstrup). 1748: $^{18}/_{11}$ 1, $^9/_{12}$ 1 = **2**.

Peder Enevoldsen, Husmand. (Ulstrup). $^{18}/_{11}$ **1**.

Christen Pedersen. Matr. 3. Htk. 2 Td. 1 Skp. 2 Alb. (Selvejer). 1748: $^9/_{12}$ **2**.

Chr. Holgersen. Matr. ?, Aarup Mølle. Htk. 2 Td. 4 Skp. + Mølleskyld 4 Td. 2 Skp. (Nørhaagaard). 1748: $^{23}/_{12}$ 1. 1749: $^7/_1$ 4 = **5**.

c. Snedsted By.

Præsten, Hr. Willum Smith. Htk. 8 Td. 3 Skp. 2. Alb. 1748: $^{11}/_{11}$ 6, $^{18}/_{11}$ 5, $^{25}/_{11}$ 1 = **12**.

Jens Jespersen. Matr. 3. Htk. 5 Td. 1 Skp. 1 Fdk.
(Ulstrup). 1748: $^{11}/_{11}$ **1**.
Jens Jespersen. Matr. 6. Htk. 6 Td. 4 Skp. 1 Fdk. 2
Alb. (Ulstrup). 1748: $^{11}/_{11}$ 1, $^{18}/_{11}$ 2 = **3**.
Jeppe Nielsen. Matr. 9. Htk. 5 Td. 5 Skp. 1 Fdk. 1
Alb. (Ulstrup). 1748: $^{18}/_{11}$ **1**.

d. Gjersbøl By.

Mads Nielsen. Matr. 1. Htk. 6 Td. 2 Skp. 1 Fdk.
(Ulstrup). 1748: $^{18}/_{11}$ 1, $^{25}/_{11}$ 2 = **3**.
Niels Jensen. Matr. 11. Htk. 5 Td. 5 Skp. 1 Fdk. 1
Alb. (Todbøl). 1748: $^9/_{12}$ 2, $^{16}/_{12}$ 3. 1749: $^{13}/_4$ 1,
 $^{16}/_5$ 1 = **7**.
Christen Jensen. Matr. 2, 4, 10, 12, Bundgaard.
Htk. 10 Td. 3 Skp. 2 Alb. (Tandrup). 1748: $^9/_{12}$
1, $^{23}/_{12}$ 6 = **7**.
Peder Bundgaard. Matr. 24 og 12. Htk. 9 Td. 1
Skp, 2 Alb. (Tandrup). 1749: $^7/1$ **5**.
Peder Salmonsens. Matr. 3. Htk. 5 Td. 1 Skp. 3
Fdk. 2 Alb. (Ulstrup). 1749: $^7/1$ 3, $^{14}/_1$ 2, $^{20}/_1$ 1,
 $^{3/2}$ 1 = **7**.
Christen Clausen. Matr. 6. Htk. 4 Td. 1 Fdk. 1 Alb.
(Øland). 1749: $^7/1$ **6**.
Anders Jensen. Matr. 2. Htk. 7 Td. 4 Skp. 3 Fdk. 1
Alb. (Strøgods). 1749: $^{14}/_1$ **10**.
Peder Andersen. Matr. 7. Htk. 1 Skp. 1 Fdk.
(Todbøl). 1749: $^{20}/_1$ **1**.
Claus Nielsen⁵). Matr. 5. Htk. 4 Td. 6 Skp. 6 Fdk.
(Øland). 1749: $^{3/2}$ 3, $^{10}/_2$ 2 = **5**.
Peder Christensen. Matr. 10. Htk. 2 Td. 1 Skp. 1
Alb. (Todbøl). 1749: $^{3/2}$ 1, $^{10}/_2$ 3 = **4**.

e. Bersted By.

Christen Christensen Boysen. Matr. 2. Htk. 6 Td. 5
Skp. 1 Fdk. 1 Alb. (Todbøl). 1748: $^{14}/_{10}$ 1, $^{28}/_{10}$
11; $^{18}/_{11}$ 2. 1749: $^{16}/_5$ 1, $^{26}/_5$ 3 = **18**.
Niels Kjeldsen (?). Matr. 4. Htk. 3 Td. 1 Alb.
(Todbøl). 1748: $^{11}/_{11}$ **1**.
Jens Pedersen. Matr. 3. Htk. 6 Td. 3 Skp. 1 Fdk. 1
Alb. (Todbøl). 1748: $^{16}/_{12}$ 1. 1749: $^{26}/_5$ 3 = **4**.
Niels Boysen. Matr. 5. Htk. 6 Td. 2 Skp. 1 Fdk.
(Todbøl). 1749: $^{26}/_5$ **6**.

D. Bedsted Sogn.

Peder Sadelmagers Enke Matr. 4, Grøntoft. Htk. 3
Td. 1 Skp. 1 Alb. (Tandrup). 1748: $^7/_{10}$ **9**.
Hans Jepsen. Matr. 3, S. Spangberg. (Tandrup).
Htk. 4 Td. 5 Skp. 1 Alb. 1748: $^{16}/_{12}$ 8, $^{31}/_{12}$ 9⁶) =
17.
Lieutenant (senere Major) Poul Klingenberg.
Hovedgaarden. (1682: 35, 21 Td. Htk., 1728: 42
Td. Htk., 1870: 50, 5 Td. Htk., 1895: 35 Td.
Htk.). 1748: $^{31}/_{12}$ **64**.

⁵ er $^{10}/_2$ 1749 opført under Hasiing Sogn.

⁶ $^{31}/_{12}$ kaldes Manden Jens Poulsen (muligvis Medejer).

E. Hørdum Sogn.

a. Koldby.

Niels Jensen. Matr. 1, Koldbygaard. Htk. 6 Td. 1
Skp. (Irup). 1748: $^{28}/_{10}$ **9**.
Jens Andersen Kirck (?). Matr. 2. Htk. 5 Td. 1 Skp.
(Ulstrup). 1748: $^{18}/_{11}$ 1, $^{25}/_{11}$ 2 = **3**.

b. Vester Hørdum.

Villads Knudsen. Matr. ?. Htk. 5 Td. 3 Fdk. 2 Alb.
(Tandrup). 1749: $^{14}/_1$ 5, $^{3/2}$ 5 = **10**.
Peder Christensen. Matr. 1. Htk. 6 Td. 5 Skp. 3
Fdk. (?). 1749: $^{20}/_1$ **6**.

F. Hørsted Sogn og By.

Chr. Povlsen. Matr. 5. Htk. 2 Td. 6 Skp. 3 Fdk.
(Tandrup). 1748: $^{11}/_{11}$ **7**.

G. Skyum Sogn.

a. Skyum By.

Peder Christensen Ravn. Matr. 34 og 35. Htk. 6
Td. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. (Irup). 1748: $^{11}/_{11}$ 1,
 $^{18}/_{11}$ 6 = **7**.
Anders Nielsen. Matr. 31. Htk. 5 Td. 4 Skp. 2 Fdk.
2 Alb. (Irup). 1748: $^{23}/_{12}$ **6**.

b. Dybdal.

Peder Larsen. Matr. 10. Htk. 6 Td. 6 Skp. 2 Fdk. 1
Alb. (Irup). 1748: $^{11}/_{11}$ **9**.

H. Nørhaa Sogn.

Povl Pedersen. Matr. ?, Næsgaard. Htk. 7 Td. 3
Skp. 2 Alb. (Selvejer). 1748: $^{28}/_{12}$ **23**.

I. Hassing Sogn og By.

Sognepræsten, Johannes Hegelahr. Matr. 19
Præstegaarden. Htk. 6 Td. 2 Skp. 1 Alb. 1748:
 $^{23}/_{12}$ 1, $^{31}/_{12}$ 1. 1749: $^7/1$ 4, $^{3/2}$ 4 = **10**.
Peder Back. Matr. 14. Htk. 3 Td. 3 Skp. 2 Fdk. 1
Alb. (Irup). 1749: $^{14}/_1$ **1**.
Chr. Christensen. Matr. 9. Htk. 9 Td. 1 Skp. 3 Fdk.
1 Alb. (Øland). 1749: $^{10}/_2$ **1**.
Chr. Povlsen. Matr. 12. Htk. 7 Td. 3 Skp. 3 Fdk.
 $^{1/2}$ Alb. (Øland). 1749: $^{10}/_2$ **1**.
Peder Søe. Matr. 2. Htk. 5 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 2 Alb.
(Øland). 1749: $^{10}/_2$ **3**.
Peder Søe. Matr. ?. Htk. 4 Td. 7 Skp. 3 Fdk.
(Tandrup). 1749: $^{10}/_3$ **4**.
(antagelig den samme som foran anført).

J. Hvidbjerg Sogn Thyholm.

a. Sem By.

Laurs Christensen. Matr. 2. Htk. 5 Td. 2½ Alb.
(Tandrup). 1748: $\frac{31}{12}$ 4. 1749: $\frac{20}{1}$ 1 = **5**.
Christen Andersen. Matr. 3. Htk. 5 Td. 1 Fdk. 2
Alb. (Hindsels). 1749: $\frac{20}{1}$ 10, $\frac{24}{4}$ 2 = **12**.

K. Skjoldborg Sogn og By.

Chr. Kobberø. Matr. 11. Htk. 4 Td. 5 Skp. 2 Fdk. 2
Alb. (Todbøl). 1748: $\frac{31}{12}$, **8**.
Christen Christensen. Matr. 12. Htk. 6 Td. 1 Skp. 2
Fdk. 1 Alb. (Nørhedegaard, antagelig Visby
S.). 1749: $\frac{27}{3}$ **2**.

L. Vestervig Sogn.

Christen Jensen Ladefoged, "Wellegaard"
(Vejlegaard). Htk. 1(1 Td. 7 Skp. 3 Fdk.
(Vestervig Kloster). 1749: $\frac{3}{2}$ **16**.

M. Hvidbjerg Sogn v. Aa.

Magnus Krabbesen. Matr. ?, Hvidbjerg By. Htk. ?.
(Tandrup). 1749: $\frac{24}{2}$ **19**.
Christen Laursen. Matr. ?, Madsted By. Htk. ?.
(Tandrup). 1749: $\frac{25}{1}$ **17**.

6. Godsejerne og Kvægpesten i Thy.

Godsvis var Tabet, som Følgende Opgørelse viser:
Ulstrup: Stagstrup 1 Besætning, Sundby 2, Aarup
5, Snedsted 3, Giersbøl 2, Koldby 1. Ialt 14
Besætninger med 59 Kreaturer.
Todbøl: Sundby 2 Besætninger, Elsted 1, Gjersbøl
3, Bersted 4, Skjoldborg 1. Ialt 11 Besætninger
med 81 Kreaturer.
Øland: Haring 5 Besætninger, Stagstrup By 9,
Gjerup 3, Sundby 2, Elsted 3, Aarup 1,
Gjersbøl 2, Hassing 2. Ialt 27 Besætninger med
234 Kreaturer.
Fadersbøl: Gjerup 2 Besætninger, Elsted 1. Ialt 3
Besætninger med 27 Kreaturer.
Irup: Sundby 1, Koldby 1, Skyum 3, Hassing 1.
Ialt 6 Besætninger med 39 Køer.
Tandrup: Gjerup 2, Gjersbøl 2, Bedsted 3, Hørdum
1, Hørsted 1, Hassing 1, Hvidbjerg, Sem 1,

Hvidbjerg v. Aa 2. Ialt 14 Besætninger med
174 Køer.

Hindsels: Sem 1 Besætning med 12 Kreaturer.

Vestervig Kloster: Vestervig Sogn 1 Besætning
med 16 Kreaturer.

Selvejere: 2 Besætninger (Aarup og Næsgaard)
med 25 Kreaturer.

Nørhedegaard: 1 Besætning (Skjoldborg).

Vadskjærgaard: 1 Besætning (Gjerup).

Strøgods: 1 Besætning (Gjersbøl).

Præster: Snedsted 2 Besætninger, Hassing 1. Ialt 3
Besætninger med 23 Kreaturer.

Annexgaarden (Stagstrup): 1 Besætning med 14.

Poul Nørretoft: 1 Besætning i Stagstrup, 2 i

Sundby. Ialt 3 Besætninger med 23 Kreaturer.

Ole Laders Arvinger: 1 Besætning i Stagstrup med
15 Kreaturer.

Niels Sørensen, Thisted: 2 Besætninger i Stagstrup
med 13 Kreaturer.

Med Hensyn til det normale Kreaturantal i Thy i
Kvægpestitiden kan intet særligt oplyses, men da der
under $\frac{12}{2}$ 1774 udgik Skrivelse fra Rentekammeret
om, at Kvæget skulde tælles, Fordi man paatænkte at
oprette en Landskvæg-Forsikring, blev alt Kvæg over
1 Aar optalt i Thy, og denne Tælling viser bl. a., at der
i Marts Maaned nævnte Aar fandtes 10 Kvier i
Alderen 1 til 3 Aar og 100 Køer over 3 Aar paa
Vestervig Kloster, men ingen Stude. Paa Bøndergodset
i Vestervig Sogn fandtes paa samme Tid ialt 200
Kvier, 345 Køer over 3 Aar, 48 Stude i Alderen 1 til 3
Aar samt 23 Stude over 3 Aar. Paa *Ørum Slots
Hovedgaard* var Besætningen ialt 4 Køer over 3 Aar
og 86 Stude ligeledes over 3 Aar. Paa Bøndergodset i
Ørum Sogn fandtes ialt 12 Kvier, 47 Køer og 12
Stude. Disse Stude var alle under 3 Aar. I Lodbjerg
Sogn var der 9 Kvier, 35 Køer og 7 Stude under 3 Aar.
Den 16. Marts 1774 var Besætningen paa *Tandrup
Hovedgaard*, foruden eventuelle Smaakalve, 2 Kvier,
8 Køer og 104 Stude, som alle var over 3 Aar. Paa det
til Tandrup hørende Bøndergods i Bedsted, Hassing
og Hvidbjerg (Thyholm) Sogne fandtes ialt 60 Kvier,
215 Køer, 88 Stude mellem 1 og 3 Aar og 13 Stude
over 3 Aar. Paa *Ulstrup Hovedgaard* i Hundborg Sogn
fandtes paa den Tid 6 Kvier, 16 Køer, 2 Stude under 3
Aar og 96 over 3 Aar. Paa Ulstrup Bøndergods i
Hundborg, Jandrup, Vang, Torsted, Ø. Vandet, Nors,
V. Vandet (Klitmøller), Skinderup, Hillerslev,
Hjardemaal, Sjørring, Skjoldborg, Stagstrup (Sundby),
Snedsted, Sønderhaa, Hørsted, Koldby, Heltborg,
Grurup og Ydby Sogne optaltes ialt 72 Kvier, 255
Køer, 103 Ungstude og 46 Stude over 3 Aar.
Fadersbøl havde i Marts 1774 med dens
underliggende *Nørhaagaard* en Besætning paa 2
Kvier, 12 Køer, 1 Stud under 3 Aar og 80 Stude over 3
Aar. Dens Gods laa spredt over 15 Sogne; men
Hovedparten laa dog i Nørhaa Sogn, hvor dens Bønder
var i Besiddelse af ialt 20 Kvier, 129 Køer, 38

Ungstude og 28 Stude over 3 Aar. Den 17. Marts omtalte Aar opgav den daværende Ejer af *Øland*, N. Aars, at der paa Gaarden fandtes en Besætning paa 100 Stk. Staldøxne, hvoraf de 60 mentes at være solgt til 1. April. Desuden var der paa dens Bøndergods 82 Kvier, 240 Køer, 110 Stude under og 20 over 3 Aar. Ejeren af *Irup Hovedgaard* angiver samtidig dennes Besætning at være 2 Kvier, 12 Køer, ingen Ungstude, men 70 Stude over 3 Aar. Fæsterne til Irup havde 47 Kvier, 146 Køer, 67 Stude under og 18 over 3 Aar. Gaardens Fæstegods laa i Skyum, Hørdum og Hillerslev Sogne.

Med Hensyn til Besætningernes Værdi og Udseende skal her kun henvises til en Oplysning i nærværende Aarbog 1914, S. 66 f., hvor Forholdene er omtalt for *Skjoldborg Præstegaards* Vedkommende fra Aaret 1744.

Til Slut skal vi lade *Peder Mollerup* paa Vestervig Kloster give sit Besyv med om Tidens Tanker om Kvægpest og "Kvægasseurantze". Det gør han i et Brev til Rentekammerkollegiet, dateret Vestervig Kloster d. 1. April 1774. Det havnede hos Amtmanden og naaede vist aldrig videre.

Mollerup skriver her bl.. a.: "Til visse var det til Nytte og Sikkerhed, om en Assurance Casse for Hornqvæget i paakommende Qvæg Sygge blev oprettet, men da denne store Lande Plage nu Gud være lovet udi de kongelige Danske Lande gandske er ophørt, og vi i dette Land og jeg især paa mine Gaarder, ey noksom kand fuldtakke Gud, saasom her (ej) nogensinde og udi dette gandske Thyeland nogen Qvæg-Syge har været i mere end 28 Aar, saa er jeg for min Person vel reede efter ringe Ævne at contribuere noget i paakommende ulykkelige Tilfælde til mine nødlidende Medborgere; men jeg haaber og underdanigst beder mig for mine Godser forskaanet for aarl. Paalæg til saadan en Assurance Casse, saasom de øvrige kongel. Skatter betager mig hertil ald Muelighed at efterkomme min beredvillige Villie; thi Foruden det folkerige, men overmaade fattige Ager Sognes Beboere, for hvilke jeg maa svare den allernaadigste anbefalede Extra Skatter, haver jeg mange 100 rd. aarlig Udgift ved pro Cento Skatten og øvrige Contribucioner. Jeg erindrer mig at Hr. Etatsraad Lyttikov til Stovgaard i Aaret 1771 indgav et lige forslag i Rente-Kammeret, medens jeg var i København; men i Hensigt til Landets Omstændigheder blev den Tid indtet derpaa reflecteret. Og skulde denne Assurantze Casse paa samme Grunde være bygget, drister jeg mig til at haabe, at denne af det indsigtfulde Rente-Cammer Coliegiue nyder lige Skiebne med hin, thi vort Land taaler destoværre ikke fleere Paalæg."

Naar Peder Mollerup skrev, at det i 1774 var 28 Aar siden, Kvægpest havde ramt Thy, viser foranstaaende, at han ikke var ganske nøjagtig; men saa vidt det i Øjeblikket kan afgøres, har der ikke siden den Tid hersket nogen Pest blandt Kvæget i

denne Landsdel. Under Omtalen af Thyholm anfører Pontoppidan i sin "Danske Atlas", at denne Egns Velstand kan føres tilbage til, at den ikke har haft Kvægpest. Det meget begrænsede Angreb, Thyholm efter det her oplyste en Gang har haft, kan jo heller

ikke svække Rigtigheden af Pontoppidans Angivelse. Rimeligvis kan ogsaa den Forholdsvise Velstand, andre Egne i Thy skal have besiddet i senere Tider, i nogen Grad henføres til, at disse Egne undgik "Kvægsygen". Fra gammel Tid har der været en betydelig Kvægudførsel fra Thy, og det var der ogsaa i Kvægpesttiden, skønt det ikke var rigtig lovligt. Den store Handelsmand Niels Olufsen fra Nykøbing M. fik i den Tid en stor Drift Stude, som han havde overført fra Thy, konfiskeret paa den sydlige Side af Oddesund. Iøvrigt kunde Overfarten over dette være farlig nok For Kvæget. "Den Viborger Samler" melder saaledes omkring 1797, at et lille Hundrede Stude, der skulde føres over Sundet, alle druknede og drev i Land paa Kysten. Heldigvis kunde man dog alligevel bruge Kødet, siges der. Muligt har de arme Aggerboere ved den Lejlighed faaet sig en billig, skønt ikke alt for frisk Steg.

Den Tragedie, Kvægpesten opførte i Thy, var altsaa ikke saa voldsom, som Tilfældet var andre Steder. Mindet om den er da ogsaa forlængst forsvundet fra disse Egne. Folkeminder om Kvægpest synes ikke at forekomme for Thylands Vedkommende.

Men af det, der her er oplyst, vil Thyboerne altsaa kunne se, hvor galt det gik, og trøste sig med, at det kunde være gaaet meget værre. I Forhold til det øvrige Land slap baade Thy og V. Hanherred naadigt.

Udarbejdelsen af det foranstaaende er sket paa Grundlag af Amtmand Verner Rosenkrantz' Indberetninger til Rentekammeret (Rigsarkivet. R. K. Efterretn. ang. Kvægsygen i Aalborg og Viborg Stifter, Afd. Ørum og Vestervig Klosters Amter) og med Understøttelse af **Carlsbergfondet og Den grevelige Hjelmstjerne Rosencroneske Stiftelse.**

(Historisk Årbog for Thisted amt 1933, side 390-411)